

સમૃદ્ધ કાંડા તેમજ ગરીબ પગ બન્ને માટે યોગ્ય ઉપચાર

IIT ગાંધીનગરના વિદ્યાર્થીઓએ અગરિયાઓના જેવા જ ખારાપાટ પોતાની સંસ્થામાં બનાવ્યા છે, જેમાં તેઓ સંશોધન કરી રહ્યા છે

સુવર્ણ રેખા
ડો. જ્યંતી રવિ

આપણી પુરોગામી પેઢી પાસેથી એમના સમયની વાતો સાંભળીએ છીએ, ત્યારે ખ્યાલ આવે છે કે તેમનું જીવન કેટલું સંઘર્ષમય હતું. આપણા વડવાઓએ કેવી કેવી અગવડો અને વિટંબણાઓ વેઠી હતી! બહુ દૂરનું નહીં પણ આજથી પચાસ વર્ષ પહેલાની જ વાત કરીએ તો રસોઈ કરવા માટે માટીના ચૂલા છાણાં-લાકડાંનું બળતણ, વારેવારે થતો ધૂમાડો, બળતી આંખો ફૂંકણીથી વારંવાર ફૂંક મારીને પેટાવવો પડતો અગ્નિ - કેટલી બધી અગવડો હતી! અને હવે રાંધણ ગેસ, ઈલેક્ટ્રિક સગડી, માઈકોવેવ- ઓવન આવતાં ગૃહિણીઓનાં ફેફસાં, હાથ અને મુખને રાહત થઈ ગઈ! માત્ર એક દિવાસળી ઘસો કે ચાંપ દબાવો એટલે અગ્નિદેવ હાજર થઈ જાય! વળી રસોઈનું કામ પણ ખૂબ સહેલાઈથી અને ત્વરાથી

થઈ જાય છે.

પરંતુ હવે તો સ્વીચ દબાવવા કે ડાયલ ધૂમાવવા જેટલી પણ મહેનત કરવાની ન રહી! માત્ર ઓંગળીનો અછડતો સ્પર્શ કે મુખથી ઉચ્ચારણથી યંત્રો કામ કરવા લાગે છે! ઓંગળીના સ્પર્શથી (touch screen) કે રીમોટ કન્ટ્રોલથી કાર્ય કરતાં ઉપકરણો પણ હવે જૂના થવા લાગ્યાં છે. હવે તો એવાં નવાં ઉપકરણો બનાવવામાં આવ્યાં છે જેને માત્ર પહેરવાથી કે ધારણ કરવાથી ઘણાં કાર્યો થઈ શકે છે. આવાં ઉપકરણો દ્વારા આપણને સ્વયંભુ સેવાઓ મળતી રહે છે. ગુગલ ગ્લાસ (google glass) આવો જ એક દાખલો છે.

આ મહિનાની શરૂઆતમાં Apple કંપની જેનાં i-pod, i-pad અને i-phone ખૂબ જ પ્રખ્યાત છે - એ જ કંપનીએ હવે અત્યંત આધુનિક smart ધડિયાળ, apple-watch ને લોકો સમક્ષ મૂકી છે. માત્ર આ એક જ ધડિયાળ કાંડા પર બાંધવાથી ફોન, SMS, email, alert, voice command, મૌખિક આદેશો તેમજ આધુનિક સ્માર્ટ ફોનની મોટાભાગની સેવાઓ મેળવી શકાશે. એ ઉપરાંત આ નાનકડું યંત્ર આપણા શરીર અને સ્વાસ્થ્યના જુદાજુદા માપદંડો એકઠા કરીને આપશે, જેના પરથી યોગ્ય

ઉપચારો પણ કરી શકાશે! આવા શ્રેષ્ઠ યંત્રોથી આપણે જીવનમાં સુવિધાઓ, હળવાશ, મોકળાશ અને તેના પરીણામે આનંદ પણ મળે જ છે. સાથે સાથે આ બધાની સાથે એક એવો ભય

પણ ડોકિયું કરીને આપણને ચિંતિત કરી દે છે; કે આ બધાં યંત્રો અને મશીનોની મોહક જાળમાં ફસાઈને આપણે કેદી તો નથી બની જતાં ને? જાણ્યે અજાણ્યે પણ આપણે આ સમૃદ્ધિની ગરીબીને ફેલાવી તો નથી રહ્યાં ને?

ગયા અઠવાડિયે મારા એક ખાસ મિત્રના પિતાજીનો દેહાંત થતાં એમના અગ્નિ સંસ્કારની વેળાએ અચાનક એક વાત મનમાં ઝબકી ગઈ. ગુજરાતના

સમુદ્ર કાંઠે રહેતા અગરિયાઓ અત્યંત ગરમ તેમજ ખારા પાણીમાં રહીને મીઠું પકવતા હોય છે. ખુલ્લે પગે, ખારા પાણીમાં કલાકો સુધી રહેવાથી એમના પગમાં ચીરા અને છાલાં પડી જાય છે.

તેમાં પાછું ગરમ - ખારું પાણી, સતત અડકતું રહે તો અસહ્ય પીડા સહેવી પડે છે! મેં એવું પણ સાંભળ્યું હતું કે તેમના મૂતદેહને જ્યારે બાળવામાં આવે છે, ત્યારે તેમના હાથ પગ ક્ષારના પ્રકોપથી બળતાં પણ નથી.

એકબાજુ ઓંગળી પણ હલાવવી ન પડે તેવી સુવિધા અને આરામ આપણને આધુનિક યંત્રોએ બક્ષ્યા છે, તો બીજાબાજુ એની સાથોસાથ સાંપ્રત સમયમાં જ આટલી પીડા જે સારી

રીતે જીવવા પણ ન દે અને મર્યા પછી દેહને પંચમહાભૂતમાં વિલીન થવા પણ ન દે! શું આવા વંચિત, કચડાયેલા આપણાં જ સાથીઓ માટે વિજ્ઞાન, પ્રૌદ્યોગિકરણ, તકનીકી સંશોધન કંઈ ન કરી શકે? આવા કપરા જીવન સામે ઝઝૂમતા લોકો માટે પગરખાં અને ગમ બુટ્સ (gum boots) ની વ્યવસ્થા તો અનેક યોજનાઓ અને પ્રકલ્પો દ્વારા કરવામાં આવી છે. પરંતુ મીઠું બનાવવાની પ્રક્રિયામાં આ બુટ કે પગ ઉપરનું કોઈપણ પ્રકારનું આવરણ એમને આડું આવે છે. મીઠું બનતું હોય છે, ત્યારે તેનું એક પાતળું પડ બને છે, એ નીચેની રેતી સાથે ભળી ન જાય એની વિશેષ કાળજી રાખવી પડતી હોય છે. અગરિયાઓ પોતાના પગના સ્પર્શથી, સંવેદનથી જ આ કરી શકે છે.

શ્રીમંત અને સમૃદ્ધ લોકોના સુખ, સગવડ માટેના સંશોધનો પાછળ અબજો રૂપિયા વાપરવામાં આવે છે. તેનો થોડોક અંશ આવા જીવન સાથે ઝઝૂમતા, પીડિત લોકો માટે કેમ નથી થતો? સમાજ અને વૈશ્વિક વ્યવસ્થામાં આવા ઉદ્યમી, પરિશ્રમી કારીગરો અને શ્રમયોગીઓની સ્તંભ જેવી અગત્યની ભૂમિકા તો છે જ ને! જેના ઉપર આખાયે સમાજની વ્યવસ્થા ટકી રહે છે! સમાજના તાણાવાણા બન્નેની

રૂચ અભીપ્સાઓને સક્રિય રીતે પરિપૂર્ણ કરવા માટે સમાજ, શૈક્ષણિક સંશોધન અને સરકારના સામંજસ્યપૂર્ણ કાર્યો થાય તે ખૂબ જ જરૂરી છે.

અગરિયાઓના પગની પીડાને દૂર કેવી રીતે કરી શકાય? મારા મનમાં ઘૂંટાઈ રહેલા આ પ્રશ્નનો મને જવાબ મળ્યો; IIT - ગાંધીનગરમાં પ્રો. ભાસ્કર ભટ્ટની ટુકડીએ આપણા અગરિયાઓની વ્યાવસાયિક વ્યથા, દર્દ અને શારીરિક કષ્ટને દૂર કરવા Poly urethane ના પાતળાં micro fleece material થી આચ્છાદિત બુટની ડિઝાઇન કરી બનાવવાનો પ્રકલ્પ હાથ ધર્યો છે. IIT ગાંધીનગરના વિદ્યાર્થીઓએ અગરિયાઓના જેવા જ ખારાપાટ પોતાની સંસ્થામાં બનાવ્યા છે, જેમાં તેઓ સંશોધનનું કામ હાથ ધરી રહ્યા છે.

તો આ બધાં આધુનિક નવીન, પહેરી શકાય તેવા (wearable devices) ઉપકરણોની ડિઝાઇન, રચના અને ઉત્પાદન જેમ જેમ થતાં રહે અને સમૃદ્ધ કક્ષાના લોકોને સુખ સગવડ મળતી રહે, એ જ રીતે આપણે એવી ભાવનાથી સક્રિય પ્રયત્નો કરીએ કે સમાજના એક સ્તંભ જેવા આ ગરીબ અને કચડાયેલા લોકોના જીવનમાં પણ સગવડ આવે તો કેવું?